

For danskere kan det virke lidt trist, at det ikke blev Vagn Dybdahl, men en englænder, der – i 1967 – fik æren af at levere den første analyse af valglisten – de engelske – fra det 19. århundrede.

Mogens N. Pedersen

*C. Nørrelykke: Gendarmslaget. (Brønderslev Sparekasse, 1970). 126 s.*

I anledning af Brønderslev Sparekasses 100-års jubilæum er udgivet denne bog, hvis første 70 sider er viet gendarmslaget den 6. september 1886. Slaget, der begyndte som lidt værtshus-uorden på markedsdagen i Brønderslev, er en markant begivenhed i provisorietidens historie, hvor den åbne kamp mellem gendarmerne og den lokale befolkning, efterfulgt af hårde domme, optog sindene landet over. Forfatteren har en lang optakt om det politiske liv i Vendsyssel; den er vel også for lang for formålet. Det må dog siges, at der er fremdraget væsentligt til karakteristik af det lokale politiske liv, og i den henseende er der endnu brug for meget. Selve gendarmslaget skildres; selv om der fortsat er en række uklare punkter, så er disse i og for sig uvæsentlige i forhold til den stemningskarakteristik, begivenhederne giver anledning til. Man kunne have ønsket en behandling af, hvordan gendarmslaget virkede ud over landet. – Bogen slutter med en række oplysninger om Brønderslevs og sparekassens historie samt med en lille Brønderslev-bibliografi.

Vagn Dybdahl

*Aage Friis' samling vedrørende systemskiftet i 1901. Udg. af Udgiverselskab for Danmarks nyeste Historie ved Lorenz Rerup. (Rosenkilde og Bagger, 1970). 214 s.*

Efter en uges forhandlinger kunne J.

H. Deuntzer den 23. juli 1901 ved 16-tiden gå til kongen og få sin ministerliste godkendt. Det første venstreministerium i landets historie var en kendsgerning.

Samme dags aften var der fest i Studentersamfundet i anledning af det nye ministerium. Til stede var bl. a. historikeren Aage Friis, historikeren P. Munch og forfatteren Erik Skram. I samtalen løb drøftedes under indtrykket af øjeblikkets begejstring den idé, »at det kunne være morsomt at indsamle Beretninger om Ministeriets Dannelseshistorie«. Aage Friis fulgte ideen op, og bistået af de to andre, gik han i den følgende tid i gang med at indsamle materiale. Det blev til en samling beretninger eller meddelelser fra i alt 14 personer, der mere eller mindre direkte havde været impliceret i regeringsforhandlingerne eller som skønnedes at have kendskab til de forhold, der førte til ministeriet Schesteds afgang. De 14 personer er: E. Skram, C. Th. Zahle, Marcus Rubin, Fr. Salomon, Axel Heide, Henrik Cavling, Edv. Brandes, V. Hørup, C. Hage, Ove Rode, Sigurd og Viggo Berg, Valdemar Frederiksen og J. H. Deuntzer. Med få undtagelser er beretningerne nedskrevet af Aage Friis efter samtaler med de pågældende, og stort set var indsamlingerne afsluttet i september 1901.

I februar 1905 afleverede Aage Friis denne samling beretninger til Rigsarkivet sammen med en kortfattet redegørelse, hvori han bl. a. nævnte muligheden af selv en gang ved lejlighed at få dem udgivet. Det fik han ikke. Til gengæld foreligger de nu i en udgivelse forestået af Lektor Lorenz Rerup, Århus Universitet, der hermed har taget et prisværdigt initiativ, da beretningerne i mere end én forstand er enestående. For det første er de helt centrale til belysning

af et afgørende vendepunkt i Danmarks nyeste politiske historie. For det andet er de udtryk for et stykke historiemetodisk historie, da det vel er første gang en dansk historiker tager interviewmetoden i anvendelse.

Rerup har forsynet kildesamlingen med nogle indledende kapitler. Det første, »Venstrereformpartiet«, tilfredsstiller på glimrende vis spørgsmålet om, hvad der i perioden frem til sommeren 1901 betingede, at lederne i det store folketingsparti endelig kunne stå som sejrens mænd. Derimod er spørgsmålet om, hvorfor højre og dets regeringer til sidst måtte give op, behandlet mere perifert, hvilket utvivlsomt skyldes, at Aage Friis's beretninger set under denne synsvinkel har slagside. De omhandler i første række den side af »systemskiftet«, der berører tiden efter, at »stafetpinden« er afleveret, mens det materiale, der omtaler årsagerne m. v. til ministeriet Sehesteds tilbagetræden er langt mindre omfattende og stammer fra personer i 2. eller 3. række.

At kalde Edvard Brandes's nedladende og på åndshovmod baserede karakteristik af bønderne i den bergske gruppe (s. 19–20) for uovertruffen, er at tage nogle uheldige briller på. Edvard Brandes har tydeligvis ingen forståelse for jyske bønder, og hans karakteristik siger mere om ham selv end om bergianerne.

Det kan virke lidt ejendommeligt, at Rerup derpå i det følgende kapitel på grundlag af Aage Friis' indsamlede materiale »forsøger at rekonstruere ministeriet Deuntzers dannelseshistorie«. Primært må publikationen vel betragtes som en kildeudgivelse, og i en sådan må, ihvertfald set fra en pædagogisk synsvinkel, kildeanalyse, problemformulering, tolkning o. s. v. i så vid udstrækning som muligt vige, sådan at »brodden« ikke er

taget af kilderne. Rerups rekonstruktion vil utvivlsomt friste svage sjæle til at nøjes med denne i stedet for at blade længere om og selv gå i gang med kilderne. Denne indvending skal imidlertid ikke tilsløre, at Rerup i dette kapitel viser, at han kan sit håndværk, hvad den direkte kontrol i kilderne tydeligt afslører.

I kapitlet »Beretningernes anvendelighed« påpeges skævheder og uklare punkter i forbindelse med materialet. Bl. a. anføres, at de personer, der er interviewet, på ingen måde er udtryk for en ligelig fordeling mellem de gruppedannelser, der gjorde sig gældende i Venstrereformpartiet, og som i høj grad blev bestemmende for regeringens sammensætning. Det er også en svaghed ved materialet, at man ikke har nøjere kendskab til Aage Friis's interviewmetode.

Selve kilderne er samvittighedsfuldt gengivet med en veludviklet udgiverteknik og forsynet med mange gode noter.

Sune Fredslund Andersen

*Bo Gustafsson: Marxism och revisionism. Eduard Bernsteins kritik av marxismen och dess idéhistoriska föruttsättningar. (Scandinavian University Books, Munksgaard, 1970). 434 s.*

Eduard Bernstein blev i SPD's halv-illegale periode (1878-1890) redaktør for partiets ugeblad »Der Sozialdemokrat«. Friedrich Engels var meget tilfreds med den måde, hvorpå han ledede bladet, og Bernstein opnåede således selv et betydeligt ry som marxistisk teoretiker ikke kun i SPD, men i hele den daværende arbejderbevægelse, i hvilken SPD var det førende parti. Efter 1890 kunne SPD igen optræde helt legalt, og det var der-